

GLOSE IN KOMENTARJI

ZNAČILNOSTI KOROŠKEGA VPRAŠANJA

Zdržema stopnjevani naval nemškega nacionalizma na demokratične pridobitve v odnosajih med obema narodnostima na Koroškem, predvsem na enotno obvezno dvojezično osnovno šolo, ni pripeljal do strnitve naprednih sil v obrambi teh pridobitev. Pogoji za to bi bili dani, saj gre za naval, ki je enako reakcionaren tudi nasproti splošnim socialnim in političnim pridobitvam delovnega človeka na Koroškem, predvsem proti njihovemu utrjevanju in nadaljnjemu razvijanju. Socialistična stranka se je na Koroškem odločila popustiti glavni zahtevi nemških nacionalistov. Odlok deželnega šolskega sveta 22. septembra 1958, s katerim je samovoljno in brez postavne osnove odpravljena obveznost slovenskega pouka in dano navodilo staršem za odjavo otrok, je zunanji izraz za položaj koroških Slovencev bistveno pomembne odločitve. Pod pritiskom avstrijsko nemškega nacionalizma se je tako znova z vso ostrino odprlo narodnostno vprašanje, za katero se je še pred nekaj leti zdel upravičen up, da je to vprašanje že na tem, da se bo začelo reševati v družbeno naprednejših pogojih.

Današnja zaostritev koroškega vprašanja ponovno osvetljuje vse elemente, ki so ga označevali v obdobju imperializma, hkrati pa so močno izražene tudi nove lastnosti tega vprašanja, kakor jih lahko opazamo ob in po koncu druge svetovne vojne. Jedro problema je slej ko prej narodnostni boj koroških Slovencev, da se ohranijo na svojem etničnem ozemlju in da dosežejo enakopravne odnose z vladajočo narodnostjo, kolikor je to sploh mogoče. Novi momenti pri tem so oslabljeni zavest slovenske etnične skupnosti, kar je posledica nacističnega genocida, formiranje družbeno napredne skupine in formuliranje napredne politike koroških Slovencev, obnova meščanske demokracije in vplivnost delavske stranke v Avstriji, poseben pomen pa ima popolnoma spremenjeni značaj matične države Jugoslavije. Problematičnost formalno pravnih sprememb z definicijo manjšinskih pravic v državni pogodbi se je pokazala prav te dni. Sicer pa srečujemo v celoti vrsto starih posebnosti tega vprašanja, predvsem zdaj znova izredno aktualno vprašanje objektivne ali subjektivne zaščite narodnostne manjšine. Potek in rezultat akcije za odjavljanje od slovenskega pouka znova dokazujeta, da je subjektivni princip na Koroškem popolnoma neuporaben, in to politično in stvarno. Politično zato, ker ustvarja optimalne pogoje za reakcionarne elemente, da z neprestano nacionalistično agitacijo utrjujejo svoj položaj, vpliv na množice in svojo udarno silo; stvarno pa zato, ker je po tem principu večji del slovenske etnične skupnosti izročen germanizaciji. Absurdnosti tega principa se na tistem zaveda tudi Avstrija, ko skuša pred svetom prikriti škandalozne številke o rezultatu nacionalističnega pritiska na koroške Slovence v šoli. Tudi sicer ni mnenje uradne Avstrije o tem vprašanju tako enotno kot bi se zdelo po koroški praksi. V letošnji anketi avstrijskega ustavnega sodišča, v kateri so dale o vprašanju subjektivnega principa mnenje vse deželne vlade razen Vorarlberga, je tirolska vlada podvomila o primernosti osebnega izjavljanja o pripadnosti k manjšini, ker lahko celi sloji politično in gospodarsko odvisnega prebivalstva dajejo neresnično iz-

javo. Gornjeavstrijska vlada sploh dvomi o principialni dopustnosti, da starši z izjavo odločajo, v kakšnem jeziku naj se šolajo otroci, ker narodnostna pripadnost otroka je objektivno dana in mora kot taka biti zaščiten. — Znova se tudi potrjuje v koroškem vprašanju že znana izkušnja, da nobena, čeprav na videz formalno demokratična rešitev, kot je nekoč bil plebiscit in je danes pravica staršev, ne more odpraviti problema osvoboditve zatirane narodnosti, če ne izhaja s stališča dejanskega priznanja obstoja in enakopravnosti te narodnosti. Vsako drugačno »reševanje« ima v končnem rezultatu za posledico samo nacionalne konflikte v deželi in to, da se to vprašanje znova pojavlja na meddržavni ravni.

Nova značilnost koroškega vprašanja je opredeljena s položajem Avstrije med Vzhodom in Zahodom. Samostojni obstoj Avstrije sploh je posledica kompromisa med obema. Bistven del tega kompromisa je bil sporazum štirih velikih sil 20. junija 1949 o nespremenljivosti avstrijskih meja, o zaščiti slovenske manjšine na Koroškem na osnovi že tedaj dane dvojezične ureditve in o višini odškodnine, ki jo bo Avstrija plačala Sovjetski zvezi za nemško imetje. Kršenje tega kompromisa v kateri koli izmed teh točk mora imeti za posledico motnje v občutljivem ravnotežju Vzhoda in Zahoda. Avstrija kljub nevtralnosti poudarja svojo duhovno in politično opredelitev za Zahod, katerega vpliv je v njej prevladujoč. Kdaj bi nastopil trenutek, ko bi bilo možno ali treba na avstrijskem sektorju motiti sedanje ravnotežje s kršenjem doseženega kompromisa, to odločitev si gotovo pridržujejo zahodni strategji. In če zdaj zahodni tisk zelo zadržano sicer, a vendarle kritizira nacionalistični postopek Avstrije proti dvojezičnosti na Koroškem, potem je to pač predvsem zaradi tega, ker Avstrija zaradi svojih sebičnih koristi še vedno oblega svoj koroški Skader, čeprav to zdaj ni v taktičnem in strateškem načrtu zaveznikov v hladni vojni. Nekako tako pojasnjuje stvar na primer »Manchester Guardian«. Ta netaktnost, lahko bi rekli tudi nediscipliniranost Avstrije se mimo tega pojavlja še v posebnih okoliščinah. Proti kršenju kompromisa Vzhod — Zahod na tem posebnem delu ni ugovora s strani Vzhoda in dejansko se kršenje ujema s poskušano kazensko kampanjo proti Jugoslaviji. To je še nekaj več kot zgolj nediscipliniranost.

S tem smo pri drugi novi povojni značilnosti koroškega vprašanja. Že tretjič dobiva to vprašanje posebno vlogo v zunanji politiki Sovjetske zveze, in sicer s čisto drugačnih izhodišč, kot pa je načelno socialistično stališče v nacionalnem vprašanju. Prvič prav ob koncu druge svetovne vojne, ko je Stalin dal predsedniku začasne avstrijske vlade Rennerju, v upanju, da si z njim pridobi Avstrijo, zagotovilo o nedotakljivosti avstrijskega ozemlja nasproti teritorialnim zahtevam njenih sosedov (t. j. nove Jugoslavije). Drugič, ko je bil sklenjen že omenjeni kompromis štirih velikih sil 20. junija 1949 brez posvetovanja z Jugoslavijo in v zagonu informbirojevskega pritiska na Jugoslavijo. Tretjič v okoliščinah reprize tega pritiska na Jugoslavijo. To pomeni, da koroško vprašanje danes ni samo vprašanje odnosov med dvema narodoma, dvema državama, dvema sistemoma, dvema blokoma, marveč, da je velikega načelnega in praktičnega pomena tudi kot problem socialističnega internacionalizma. Skratka nosi vse značilnosti problematike, v kateri se danes giblje vprašanje evropskega sodelovanja in združevanja.

Janko Pleterski